

vermişti. Sökmeyen, işlemeyen de buydu. Normal zamanların «zabıtâ» güçleri böylece işe yaramayınca, CHP, bu güçlerin bir daha güçlülüsünü savaş alanına sürdü. O halde ilk ağızda şu soru akla geliyor: Elinin altındaki güçlere söz geçiremeyen CHP, şimdi bu yeni güce söz geçirebilecek midir? Daha ilk günden, muhalefet, yani AP, MHP ve CGP, Ecevit'in sıkıyönetimi denetlemeye çalışması karşısında ateş püskürmekte. Bunun, sıkıyönetimin muhtemel başarısını CHP'den bağımsız gösterme taktiği olduğunu düşünmek safi olur. Amaç bellidir. Türkiye, sıkıyönetime davetiye çıkarırken, kendi adamlarını tutabileceğini, soluna tepki göstereceğini, askerî yönetimin böylece solla sürtüşmeye girerek kendi yanına geleceğini umuyordu. Ama sorun yalnız bu da değildir. Bütün toplum ve bütün devlet mekanizması, toplumdaki politik kutuplaşmaya göre bölünür, taraf olurken, toplumun herhangi bir kesiminin bu bölünmeye bağlı kalacağı düşünülebilir mi? Bağışık değilse, bunun sonuçları neler olabilir? En azından bazı faşist çevrelerin hiç şüpheye yer bırakmayacak şekilde göze aldıkları belli olan iç savaş, bugünkü yönetimin kendi içinden parçalanması süreciyle birlikte gerçekleşme aşamasına girmez mi?

Bu konuda yanlış olduğumuzu ya da bundan sonraki gelişmelerin farklı bir sonuca doğru yöneleceğini umalım; ne var ki, toplumdaki gelişmeleri kendi özel isteklerimizle göre değil de, bu gelişmelerin nesnel seyrine göre değerlendirdiği-

mizde, CHP iktidarının toplumu bu noktaya getirmiş olduğu yeterince açıktır. Toplum bunu hiç hakketmediği halde.

CHP'nin kendi içinde de bölünmeler beklenebilir. Geleneksel devlet partisi CHP'nin büyük bir kesimi, yeni duruma kolaylıkla kendini uyarlayabilecek, sola karşı geleneksel düşmanlığı ile sıkıyönetimi sineye çekmeyi kolaylaştırır. Ama bu duruma dayanamayanlar da çıkabilir, bunlar partiden ayrılabilir. Böyle bir gelişmenin demok-rasi güçlerini zayıflatacağını düşünmek yanlış olur. Demokrasiyi tutarlı bir biçimde savunmanın, CHP dışında, CHP içinde olacağından daha kolay olduğu görülüyor artık, Bugünün koşullarında CHP'nin meclis grubunda bu tür kopmalar kolay görünmüyor, ama tabanda bu tür bölünmeler geri kalan CHP'yi daha sağa mı itecektir, daha sola çekebilecek midir? Bu da, cevaplandırılması kolay olmayan bir soru. Ancak, «demokratik» genel başkanın ne kadar «dediği dediği» olduğunu, CHP politikasında sağa doğru vurulan her yalpının kendi içinde ve sorumlu yönetim kademelerinde nasıl coşkuyla desteklendiğini pek çok kereler gördük. Bundan sonra da aynı şeyin olmasına şaşmamalıyız. *Paternalist* «halkçı», mazlum halkı sever. Sevebilmek için, önce acıması gerekir. «Bizi kurtar» derken çok sevimli olan halk, «bu ne biçim kurtuluş» diye sorgulduğunda, köteği hak etmiştir. O zaman Arjuna, Krişna'nın cezalandırıcı gazabının kırbağı haline gelir. ■

MSP

Ekim ortalarında yapılan MSP IV. Büyük Kongresi'nde parti-içi çekişmenin bir açık mücadeleye dönüştüğü görüldü. Özal ekibi partinin genel idare kurulu için ayrı bir liste çıkardı ve bu liste hayli başarılı oldu. Özal'ın verdiği mücadele —açıkça «şimdilik» olmak kaydıyla— Necmettin Erbakan'ın kişisel konumuna yönelmiyor, ama onun izlediği politikaya sert bir muhalefeti dile getiriyordu. Bu muhalefetin partinin geniş sayılabilecek kesimlerince paylaşıldığı görüldü. Özal'ın listesinde yer alan 6 kişi ile Erbakan'ın listesine son anda giren 4 kişi partinin genel idare heyetine seçildi. Böylece partinin seçilen genel idare kurulu üyelerinin yarısı (20'nin 10'u) Erbakan'ın önermediği ya da önermek «zorunda kaldığı» kimselerden oluşuyordu ve bu kimselerin «sorun yaratabileceği» düşünülüyordu. Merkez eğilimi, böyle «sorun yaratabilecek» kimselere partinin yürütme organlarında görev vermedi. Erbakan'ın Kongre üyelerinin % 30'unun hattâ daha büyük bir bölümünün desteğini kazanmış bu gruba takındığı tavrı, MSP içinde oldukça sert bir havanın egemen olduğunu gösterdi.

Gerçekte partide böyle bir —hattâ birkaç— ayırımın varlığı biliniyordu. Hattâ MSP çevresinde oldukça sert tartışmaların yapıldığı, «muharrirler arası» kalem savaşlarının epeyce ateşli cereyan ettiği de açıktı. Ama söz konusu ayırımların, parti içinde kendi politik temsilcilerini böyle hızla bulacağını çok kişinin önceden görebildiğini sanmıyoruz. Artık politik programlar düzeyine sığması bulunan bu ayırım bize kalırsa basit bir kariyer çekişmesinin değil, hattâ parti üyelerinin arasında bulunan yaklaşım farklarının da değil, çıkarları MSP'de dile gelen toplumsal gruplar arasındaki çıkar ilişkilerinin ürünüdür. Bu çıkar ilişkilerini irdelemek bahanesiyle, Türkiye'deki İslami harekete, bunun bir politik temsilcisi olarak MSP'ye toplumda bu politikaların tuttuğu yere, muhtemel gelişme ihtimallerine kısaca değinmek istiyoruz.

Daha gerilere gitmeden, DP'nin iktidara geldiği 1950'deki duruma bir göz atalım.

1950'LER

1950'ler, Cumhuriyet'le birlikte baskı altına alınan, dinî ideoloji için yeniden örgütlenme ve po-

litika alanına ağırlığını koyma imkânını sağlamıştır. DP birtakım dinî özgürlüklerin bahşedilmesi yoluyla geniş oy depolarını kavramış ve 1923'den o zamana kadar ekonomik ve özellikle ideolojik (Laisizm ve resmî olmayan dine karşı sert tavrı alışlar) alanda baskıcı bir politika izleyen bürokrasiye karşı biriken belirli toplumsal öfkeleri harekete geçirme politikası izlemiştir. Bu politikanın tuttuğunu söylemeliyiz. Tabii DP dikkatli davranmıştır burada. Söz konusu «özgürlükler» her şey karşın belirli sınırlar içinde tutulmuş ve fazlasını isteyen kesimlere «devlet» bahane edilerek taleplerini gerçekleştirilmenin şu anda imkânsız olduğu anlatılmıştır.

İzlenen ideolojik politika, bizi şimdiki ilgilendiren bir yönüyle, budur. Tabii DP dönemini çok daha belirgin biçimde karakterize eden özellik, ulusal pazarın oluşumunda ve gelişiminde atılan adımlar, yani ekonomik alanda hızlı dönüşümlerin başlamasıdır. Geleneksel taşra toplumundaki birçok servet sahibinin «kapitalist» haline gelmesi, en azından gelmeye başlaması, DP'yle birlikte. DP siyasal alanda da ilk kez kendisine katılım imkânını tanıdığı geniş küçük ve orta mülk sahibi kesimleri aynı zamanda ulusal ekonomik ağımlar, yani kapitalist mekanizmanın parçaları haline getirmiş, toplumsal üretimin paylarına düşeni artırmış ve bir siyasal kadro olarak kendi yerini de böylece sağlama almayı düşünmüştür.

Bu ideolojik-ekonomik-siyasal bütünlük içinde düşünüldüğünde, DP'nin taşra hayatına getirdiği ve götürdüğü daha açık görülebilir. Bu, —yine bizim şu anda olayı irdelemeye çalıştığımız yönleriyle— ikili bir oluşum getirmektedir: *Bir yandan* geleneksel taşra hayatının yukarı sınıflarına yani orta mülk sahiplerine ulusal pazara açılma ve ekonomik yapısını ve dolayısıyla toplumsal yapısını etkileyecek onu «burjuva»laştırma. *Öte yandan* aynı toplumsal kesimlere tüm öteki dinci kesimlerle belirli bir oranda dinî ideoloji özgürlük sağlamaktadır. Bu ise ilk anda bir «taşra burjuvazisi» oluşurma eğilimiyle gelişmiş gibi görünen bir gelişimdir. Çünkü varolan dinî ideolojik yapı, geride bırakılmaya çalışılan ekonomik-toplumsal hiyerarşiyile büyük uyarlılık göstermektedir ve *bu haliyle* burjuva toplumsal ilişkilerini açıkça köstekler niteliktedir.

Böyle bir politika da DP'nin o dönemdeki amaçlarıyla uyumlu mümkün tek politika. Daha sonra bu noktayı biraz daha genişçe ele almak üzere şimdilik şu kadarını söylemekle yetinelim: Yaygın dinî ideoloji, Cumhuriyet'le birlikte *resmî toplumun dışında* bırakılmıştır. (Böylece Kemalist Laisizm «halkın dini»ni budamaya ve «dins adna devletin dairelerinden birine bağlı uysal bir kurum yaratmaya çalışmıştır.) Tabii bu durumda Anadolu'nun geleneksel toplumsal hiyerarşisini ayakta tutan ideoloji de «resmen» dışarda bırakılmış oluyordu. Eğer bu hiyerarşinin tepesinde ya da tepelere yakın bir yerde yer alan toplumsal kesimler —taşranın orta ve küçük mülk sahipleri— harekete ge-

çirilecekse, «Siz gelin ama ideolojiniz kalsın!» de- ailemezdi.

1950'DEN SONRALARI

DP ile Türkiye'de başlayan ekonomik gelişimden burjuvazinin tüm kesimleri paylarına düşeni aldılar. Taşranın orta ve küçük mülk sahipleri de öyle. Özellikle ulusal pazarın oluşumunda atılan hızlı adımlar bunların «iş adamları» haline gelmelerini sağladı. Elllerinde belirli fonlar birikiyor ve ekonomik etkinleri hayatlarında gittikçe daha önemli bir yer tutmaya başlıyordu. Ama şurası açıktır ki, yatırım kapasitesi çok sınırlı, teknolojik düzeyi çok düşük, yörelerinin ekonomik dinamiklerine aşırı bağımlı, yaygın ve dağılmış bir kesim oluşturuyorlardı bunlar. Ekonomik gelişim hızları belki DP öncesi dönemle kıyaslanamayacak kadar büyüktü. Ama DP döneminin ekonomik politikasıyla da azami teşvik gören tekeli kesimlerle hiçbir biçimde kıyaslanamazlardı. Süreç ilerledikçe taşranın orta mülk sahiplerinin —bunlar artık her zamankinden daha fazla kapitalist ekonomiye bağımlıydılar ve giderek bu bağımlılık artmaktadı, ama yine de hâlâ «burjuva»dan daha farklı bir sınıftılar— çıkarlarıyla tekeli kesimlerin çıkarlarını şartleşen bir çatışmaya girdiği görülecekti. Çünkü taşranın orta mülk sahipleri ellerinde biriken fonları aktifleştirecek yatırım alanlarından, kredi mekanizmasının desteğinden yoksundurlar. Oysa tekeli burjuvazi, açılan her yeni dişe dokunur alanı parsellemekte ve devletle olan geleneksel ilişkisini de aynen sürdürebilmektir. Bu durum taşranın egemenleri için sürekli bir «görece geri kalış» anlamı taşımaktadır.

Tüm mülk sahibi kesimlerin ittifakını bünyesinde gerçekleştiren DP'nin çatırdadığı 1950 sonlarından başlayarak bu ekonomik gelişiminin de önem kazanmaya başladığı, hele 1965 sonlarında «taşralara» kendi politik sözcülerini arattığı söylenebilir. DP'nin 1960 Darbesiyle kapatılmasından sonra AP içinde yerlerini alan aynı «taşralar» burada da aradıkları «huzuru» bulamamışlardır. AP içindeki hizipleri MNP'yi ve daha sonra da MSP'yi oluşturan kadroları çıkartmıştır.

MSP ve MC

Taşra burjuvazisinin AP içinde oluşturduğu hizibi, MNP'nin kuruluş ve kapanışının, MSP'nin kuruluşunun, CHP ile koalisyonunun bilinen tarihini anlatmaksızın, MSP'nin yapısal özellikleri ve ekonomik-politik programı ile ilgilenmek istiyoruz. Bu ekonomik-politika, MSP'nin hükümete katıldığı MC dönemlerinde uygulanmaya çalışıldı.

MSP'nin baştan beri sözünü ettiğimiz taşralı orta mülk sahiplerinin özgün partisi olduğunu iddia ettiğimize göre, 1965 sonlarında söz konusu sınıfın ekonomik-toplumsal konumuna kısaca değinmek yararlı olacaktır.

Her sevden önce ülkenin ekonomik hayatının hızlandığı 1950'lerden bu yana bu sınıfın elinde oldukça geniş fonlar birikmiştir. Ve bu sınıf en azından

ekonomik faaliyetleriyle kendisini taşra hayatının öteki kesimlerinden ayırmaya başlamıştır. Kastedtiğimiz, oldukça çok yönlü cereyan eden bir süreç: Birincisi, taşra denilen toplumsal örgütleniş, geniş bir toplumsal yapıya, yani ülkeye daha sıkıca bağlandı, kendi içindeki işbölümü —bu kendi ekonomik hiyerarşisi demektir aynı zamanda— de değişikliğe uğramıştır. Daha önce orta mülk sahiplerinin burjuvalaşmaya başladığını söylerken kastedtiğimiz de kısmen buydu: Orta mülk sahipleri gerçek anlamıyla kapitalist ekonomik ilişkilere izin vermeyen, sınırlı ve az çok da kendine yeterli üretim koşullarından, daha geniş bir pazara, ekonomik rekabete açılmak durumunda kalmış ve böylece birer «burjuva» haline gelmek zorunluluğuyla karşılaşmışlardır. Artık onlar da, taşra toplumunun öteki kesimleri de çok daha geniş ölçekte gerçekleştirilen bir işbölümünün ve bunun yeni, zorlayıcı kurallarının etkisi altına girmektelerdir. İkincisi, bu yeni işbölümü, eski taşra egemenlerini de en azından iki farklı yönde evrimlendirmiştir. Bunların bir bölümü ulusal kapitalist pazarın daha büyük üretim ve dağıtım şebekelerine bağlanmışlardır (diyelim ki düntün zahirecileri bütagaz bayılığın başlamışlardır ve benzeri binlerce değişim...). Öbür bölümde kalanlar ise eski yüksek toplumsal konumlarında yitirmiş, yoksullaşmış ve yeni hiyerarşide eskiden eşit oldukları kimselerin altında bir yerlere düşmüştür. Böylece bu yeni durum, gözle görünür ekonomik üstünlüklere sahip yeni bir sınıf yaratmaya başlamıştır.

Peki, sözkonusu «yeni» sınıf, elindeki geniş sayılabilecek fonları yatırabilme için hangi imkânlarla sahiptir? Şüphesiz oldukça kısıtlı imkânlarla. Bunun birkaç nedeni var: Birincisi, kendi tarihî gelişimi ve içinde bulunduğu taşra toplumunun tarihî koşulları onun her şeyde yarın henüz atıl ve yerel kalmasına neden olmaktadır. İkincisi, Türkiye'de büyük burjuvazi çok erkenden başlayarak tekelleşmiş, sanayinin tüm alanlarında «istilacı» bir varlığa sahip olmuştur. DP dönemine kadar oldukça kısıtlı olduğu söylenebilecek sanayi alanlarının emperyalist dünya ekonomik sistemiyle kurulan dâha sıkı ilişkilerden sonra sayı ve derinlikçe gelişmesi de durumu değiştirmemiştir. Bu yeni alanlar da «gerek bırakılmamasına» tekelci burjuvazinin ve devletin istilasına uğramıştır. Böylece sermaye toplamı değilse de) sermaye birimleri ufak, verimliliği ve hareketliliği düşük taşra burjuvazisi en iyi ihtimalle tekelci burjuvazinin «periferisinde» yer alacak, çoğu kez bu imkândan bile yoksun kalacaktır. Üçüncüsü, kredi mekanizmasının ulusal çapta (uluslararası çaptakinden söz bile etmiyoruz) avarlanışı, orta ve küçük sermaye için pek (1) de iç açıcı değildir. Maf oligarşinin bunlara denetsiz bir gelişim imkânı sağlamak gibi bir yeti olamayacağı çok açıktır.

Öyleyse, bu orta mülk sahibi kesim bir yandan burjuvaya daha fazla benzerken, öte yandan da has burjuvalara oranla artan bir ekonomik geriliğe maruz edilmektedir. Öyle bir an gelmiştir ki, ilkin DP sonra da AP bünyesinde sağlanan ekonomik

refah ve yükseliş/görece geri kalış dengesi, taşranın orta mülk sahiplerine karşı çıkılacak bir şey olarak görünmeye başlamıştır.

İşte MSP yılları boyunca biriken bu karşı çıkma eğilimini pratik alana kanalize etmeyi temel işlevi olarak görmüştür.

MSP, ekonomik-politik programını da tümüyle buna göre düzenlemiştir. Özetlersek: (1) Yeni sanayi alanlarının açılması ve bu alanların devlet-orta sermaye işbirliğiyle işletilmesi planlanıyordu. Dikkat edilirse bu 1. MC döneminde MSP'nin zorlaması ile ve MSP'nin «yetki alanı» dahilinde kurulan TUMOSAN, TEKSAN, TUSAŞ motor, takım tezgâhları ve savaşı (yani uçak da!) sanayilerini gerçekleştiriyordu. TUSAŞ projesi daha önce planlanmış olmasına karşın kuruluş yasanın onaylandığı sırada MSP CHP ile birlikte hükümetteydi ve MSP'nin bu projeye farklı bir anlam yüklediğini söyleyebiliriz.) Bütün bu alanlar emperyalist işbölümünde henüz Türkiye'nin payına düşmemiş, yani tekelci burjuvazimiz» tarafından istila edilmiş alanlardı. (2) Kredi mekanizması daha «adil» düzenlenecekti. Anlamı çok açık! Erbakan'ın «Faiz haramdır» naraları bu konuda çok radikal bir tavır alındığı izleniminin yaratılmasını amaçlıyordu herhalde. Ama «Hoca» dahil hiçbir MSP'li politikacının faizi kaldırmak yönünde ciddi bir umudu olmasa gerekirdi. Bu «adil düzenleme» devlet-orta sermaye ortaklıklarında devletin herkes adına yatırım yapmasını kısmen gerçekleştirdi. DESİ YAB da kısmen bu kredi ihtiyacını karşılamak üzere kurulmuştu. Ama tabii ki bilmem hangi Holding'lerin bilesik sermayesine dahil olan özel bankaların MSP istedi diye faiz hadlerini ciddi oranda düşürmesi düşünülemezdi. (3) Arap ülkeleriyle özellikle iyi politik ve ekonomik ilişkiler kurulacaktı. Burada birçok amaç güdüliiyordu. Her şeyden önce bu ülkelerin servet sahiplerine kapitalist olmak imkânı verilecek, yani kurulması planlanan sanayilere ortak olmaları sağlanacaktı. Bu da hayal edilmesi bile güç sermaye miktarlarının «ide edilmesi» demekti. Ayrıca Arap ülkeleri, sarayilerinin gerekalmışığı nedeniyle Türkiye için pazar oluşturacaklardı. Dikkat edilirse, MSP'nin tasarıları emperyalist işbölümünün zorlanması ve bu anlamda sistemin «dışına taşılması»na yöneliktir.

Ne yazık ki, din kardeşleri Necmettin Erbakan'ın anlamaması ve ona beklediği desteği göstermemişlerdir. Böylece bu büyük finansman kaynağı ve dış pazar da suya düşen hayallere dahil olmuştur.

Bütün bunlar, MSP'nin politik kariyeri içinde ne anlama geliyor? Sanırım ki, her şeyden önce I. MC döneminde umduğunu bulamayan taşra orta burjuvazisinin bu partiden kısmen desteğini çekmesi anlamına geliyor. Bu kesim tekelci burjuvazinin «periferisinde» tatmin edici bir yer edinmiş olanlardan oluşsa gerek. İkincisi, daha önceden politik sonuçlarıyla görülmemiş bir olgu: Devlet kadrolarına yerleştirilen MSP'li aydın kadrolar...

DİNİ İDEOLOJİ VE MSP

Bir paradoks: MSP ilk çıktığında «sanayi hamlesi», «faiz haramdır», «İslam ülkeleriyle ilişkiler

sağlanırsa» sloganları daha atılmaya başlanmamıştır ya da henüz çok arka planda yer alıyordu. 1977 Haziran seçimlerinde önce bu sloganlara ağırlık verildi. Oysa 12 Mart döneminin ardından MSP politik arenaya çıktığında din temasını vurguluyor ve tüm politik ajitasyonunu bunun üstünde yoğunlaştırıyordu.

Buradan hangi sonucu çıkartmak gerek? MSP'nin başlangıçta belirli bir sınıfla politik hedef açısından uyum içinde olmadığı sonucunu mu? Yoksa başlangıçta tüm dinci güçlerin toplumsal programını temsil ettiğini ve taşra burjuvazisiyle ancak sonradan organik ilişkiler kurduğu sonucunu mu? Şüphesiz hayır. MSP temel sınıfsal desteğini her zaman aynı kesimden kazandı. Bu desteğin başarısız deneyler dolayısıyla yitirilmeye başladığı bir dönemde de, yani Haziran 1977 seçimlerinden önce, doğrudan ekonomik propagandayla, hedeflerden vazgeçilmediğine, bunların hâlâ ısrarla savunulduğuna, girilecek her muhtemel koalisyonla da savunulacağına ilişkin güvence verilmeye çalışıldı.

Sözkonusu ekonomik çıkarlar neden dindir ideolojinin çerçevesi içinde savunuldu? Sanırım, tüm egemen sınıf partilerinin ortak davranış biçimi, MSP için de bir zorunluluk olduğundan dolayı. Yani egemen sınıfın ya da onun bir bölümünün ekonomik-toplumsal çıkarları tüm toplumunkilerle özdeşleşmediği sürece, toplumsal destek sağlanamadığından dolayı. İşte bu özdeşleşme süreci, «ideolojik yapılar» içinde gerçekleştirilir. (Ideolojik egemen sınıfların çıkarları topluma kabul ettirilebilirdiye oluşturulur demiyoruz. Ama ideolojiler bu işlevi de yerine getirirler; tabii ki onların temel bir işlevidir.)

Her ideoloji bir hayat biçiminin hem parçası, hem de ifadesini bulduğu bir yapıdır. Bu bakımdan —her ideoloji savunduğu toplumsal düzenin egemen sınıfının adıyla anılmakla birlikte— tek bir sınıfın ya da fraksiyonun malı değildir. Terimleri vardır, terimleri arasında belirli ilişkiler vardır ve gerek bu terimler, gerekse bu ilişkiler, kişiler, senin ve çağların yarattığı esneklikler sayesinde varlıklarını sürdürürler. Bu nedenle «İslami ideoloji» diye adlandırılacak tek bir ideoloji değil de bu ad altında toparlanabilecek bir dizi varyant vardır. Hatta bunların farklı varyantları oldukları tam anlamıyla söylenemese bile, aynı yönenin orta mülk sahiplerinin ve yoksul köylülerinin aynı İslami terimlerden pek de özdeş şeyler anlamadıkları açıktır. İşte «İslam» adına ortaya çıkan MSP genel ajitasyonu içinde bütün bu anlayış farklarını ve varyantların temsilcilerini toplayabileceğini ummuş ve bunu başarmıştır da.

Ama Haziran 1977 seçimleri, MSP'nin sözkonusu bütün kesimlerden —ve en önemlisi taşra orta burjuvazisinden de!— destek kaybına uğradığını gösterdi. Seçim sonuçlarının en kaba bir tahlili bile şunu gösteriyor: İzmir, İzmit gibi sanayi kent-

lerinde MSP'ye «din aşkına» oy veren işçi kesimleri, CHP'ye kaymıştı. Ülkenin batı, güney batı ve Karadeniz bölgesindeki orta mülk sahipleri AP'ye, etnik ve mezhepsel ayrılıkların güçlü olduğu orta bölgelerde ise MHP'ye doğru bir kayma içindeydiler. Sadece doğuda aynı kalmıştı MSP'nin oyları.

MSP VE GELECEĞE İLİŞKİN VARSAYIMLAR

AP'nin muhalefette CHP'nin iktidarda olduğu şu günlerde «liberalizm»in (=AP'nin) hikmetine inanmaya çok yakın orta mülk sahipleri, MSP I. ve II. MC dönemlerinde denenmiş radikal bir hayal belki de.

MC deneyi bize karmaşık bir olguyu gösterdi: MSP, tekelci kapitalist ekonominin ülkemizde kendi doğal gelişimiyle güçlendiği bir anda ortaya çıktı. Orta mülk sahiplerine oldukça büyük bir hareketlilik kazandı. Ama aynı orta mülk sahiplerinin geniş bir kesimi, kazandığı hareketlilikle birlikte ülkenin tekelleri altında bir yerlere yerleşti. Yani MSP'nin bu kesimlere kazandırdığı hareketlilik, kısmen, istediğinin tam tersini, tekelci burjuvazinin etkinlik alanının genişlemesi sonucunu doğurdu. MSP'nin bu sonucu engellemek için elindeki tek silah kendisini destekleyen tüm halk kesimlerine gerçek bir siyasal ve ideolojik radikalizm kazandırmaktı. MSP bunu başaramadı —belki de bu radikalizmin denetlenmesinin ne kadar güç bir şey olduğunu anladığından dolayı. Böylece de çağdaş toplumda, varolan düzene radikal olmayan her karşı çıkışın ortak kaderiyle karşılaştı.

Yeni toplumsal hiyerarşide, geleneksel toplumsal hiyerarşideki yerlerinden daha aşağılara düşen zümreler üstüne uzun ve ayrıntılı analizler daha önce *Birikim*'de yapıldı. Biz burada, kısmen aynı toplumsal gerekçelerle harekete geçen radikal bir İslami eğilimin varlığından söz edelim. Hem İslami entelektüellerin hem de doğuda geniş halk yığınlarının radikal taleplerle (örneğin Medine'de kine uyarlı bir toplumsal örgütleniş hayaliyle) ortaya çıkması, faşist hareketten bağımsız bir olgu olarak kendisinin tanımlanması önemli bir durumdur. (Örneğin *Şıra* dergisinin doğuda 40.000 dolayında satışı ilginçtir.) Bu türden çok sayıda eğilim, biraz MSP'nin «revizyonist» varlığı nedeniyle gelişmiyor. Kendilerini partiden ayrı tutmakta birlikte belirli uzantıların burada yer aldığı varsayılabilir.

Sanırım MSP ideolojik açıdan merkeze oranla daha radikal olan Özal grubunun, bu türden parti dışı radikal eğilimlerle kurulabilecek diyaloglarda yararlı olacağını ummaktadır. Oysa, bize kalırsa, Özal grubu, bunca karmaşık ve ağır toplumsal sorunların ifadesi olan bir diyalog kurmak için fazla «sağ» kalacaktır.